

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Көркем әдебиет оқу арқылы балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу.

ЖАРИЯЛАНДЫ
26.04.2025

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/178350/>

Кусайнова Фарида Кемербаевна

Лауазымы: Қазақ тілі маманы

Жамбыл облысы, Қордай ауданы

Бүлдіршін бөбекжай бақшасы

Кіріспе: Балаларға рухани-адамгершілік тәрбие беру заманауи қоғамның басты міндеттерінің бірі болып табылады. Бұл тәрбиенің негізінде адами құндылықтарды ұрпаққа жеткізу, олардың тұлғалық қалыптасуын қамтамасыз ету жатыр. Көркем әдебиет оқу – осы тәрбиенің ең маңызды құралдарының бірі, себебі ол баланың ішкі жан дүниесін байытып, адамгершілікке тәрбиелейді. Әдеби шығармалар арқылы балалар әлемді, қоғамды, адамдарды таниды, жақсылық пен жамандықтың аражігін ажыратуды үйренеді. Төменде осы тақырыптың негізгі пунктерін ашып көрсетеміз:

Негізгі бөлім:

1. Көркем әдебиеттің балалар тәрбиесіндегі рөлі

Көркем әдебиет бала санасына тікелей әсер етіп, оның ішкі дүниесін байытады. Оқу барысында бала өзін кейіпкерлермен теңестіреді, олардың мінез-құлқына, іс-әрекеттеріне, моральдық таңдауларына көз жүгіртеді. Бұл баланың өзіндік пайымын қалыптастырып, адамгершілік, мейірімділік, жауапкершілік секілді құндылықтарды бойына сіңіруге мүмкіндік береді.

Көркем әдебиет арқылы балаға не береді?

- **Адамгершілік ұғымын түсіну:** Балалар шығармалардағы адалдық, әділдік, шындық сияқты қасиеттерді қабылдай отырып, өмірде осындай құндылықтарды сақтауды үйренеді.
- **Моральдық таңдауды жасау:** Әдеби кейіпкерлердің күрделі өмірлік

жағдайлары балаларға дұрыс пен бұрысты ажыратуға көмектеседі. Бала өз көзқарасын қалыптастыра отырып, өмірдегі қиындықтарды жеңудің жолдарын іздейді.

- **Әлеуметтік тәжірибе жинақтау:** Әдебиетте кездесетін түрлі адамдар мен олардың мінез-құлқы, әрекеттері баланың әлеуметпен қарым-қатынасы мен түсінігін байытады. Бұл, әсіресе, баланың қоғамда өзін қалай ұстау керектігін, достық, ынтымақтастық, сыйластық сияқты қасиеттерді бойына сіңіруіне көмектеседі.

2. Көркем әдебиет арқылы рухани-адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру

Рухани-адамгершілік құндылықтарды дамытуда көркем әдебиеттің ықпалы зор. Әдеби шығармалар балаларға терең адамгершілік ұстанымдарды үйретеді, өмірдің мәні мен мағынасын түсінуге көмектеседі.

Көркем шығармалардағы рухани құндылықтар:

- **Адамгершілік негіздері:** Әдебиет балаларға жақсы мен жаманды ажыратуға, өзіне және қоршаған ортаға деген жауапкершілік сезімін дамытуға мүмкіндік береді. Балаларға арналған әңгімелер мен ертегілер мейірімділік, адалдық, қайырымдылық, достық сияқты адамгершілік қасиеттерді көрсете отырып, балаға оларды іс жүзінде қалай қолдануға болатынын үйретеді.
- **Ұлттық құндылықтар:** Қазақ халқының батырлар жыры, ертегілері, эпостар балаларды отансүйгіштік, ата-ананы құрметтеу, үлкенді сыйлау сияқты қасиеттерді бойына сіңіруге мүмкіндік береді. Бұл ұлттық құндылықтар баланың рухани дамуына негіз болады.
- **Өзгелерге көмек көрсету:** Көркем әдебиетте көбінесе кейіпкерлердің басқаларға көмек қолын созуы, қиындықтарды жеңуі көрініс табады. Бұл балаларды мейірімділікке, жанашырлыққа, басқаларды түсінуге және оларға көмек көрсетуге бағыттайды.

3. Көркем әдебиеттің балаларға әсері

Көркем әдебиетті оқу баланың қиялын, шығармашылық қабілеттерін дамытып қана қоймай, оның ішкі жан дүниесін байытады. Әдеби шығармалардағы кейіпкерлер арқылы балалар әртүрлі өмірлік жағдайларды қабылдауға және шешуге үйренеді.

Көркем әдебиеттің балаларға тигізетін әсерлері:

- **Эмоционалдық дамуы:** Әдебиет балалардың эмоционалды әлеміне әсер етеді. Балалар кітаптарды оқып, кейіпкерлермен бірге қуануды, қорқыныш сезімдерін бірге бастан кешіреді. Осы арқылы олардың эмоционалдық

түйсіктері дамиды.

- **Әдеп пен тәртіпті сіңіру:** Көркем әдебиет баланы тәртіпке, дұрыс мінез-құлыққа тәрбиелейді. Балалар шығармалардағы кейіпкерлердің іс-әрекеттерін үлгі ретінде қабылдап, өз өмірінде дұрыс шешім қабылдауға тырысады.
- **Әлеуметтік мінез-құлық:** Әдебиетте жиі кездесетін достық, сыйластық, әділдік, бірлік сияқты құндылықтар балаларды жақсы қарым-қатынас құруға үйретеді. Олар өздерінің қоршаған ортасымен қарым-қатынасты жақсартуға тырысады.

4. Көркем шығармаларды таңдау және оларды оқыту әдістері

Балаларға арналған әдебиетті таңдағанда, олардың жас ерекшеліктерін ескеру маңызды. Әр жастағы балаға лайықты шығармаларды ұсыну – олардың қызығушылығын оятып, оқуға деген ынтасын арттырады.

Оқуға лайықты әдебиеттерді таңдау:

- **Мән-мағынасы терең шығармалар:** Әдебиет таңдауда олардың тәрбиелік мәнін ескеру керек. Шығармада көрсетілген моральдық құндылықтар баланың ой-өрісін кеңейтіп, оның адамгершілік қасиеттерін дамытатындай болуы тиіс.

Әдебиетті оқыту әдістері:

- **Әңгімелесу және талдау:** Балалармен бірге шығарманы оқып, кейіпкерлердің мінез-құлқын талқылау – олардың ойлау қабілетін дамытудың ең тиімді әдістерінің бірі. Мұндай талқылаулар балаға дұрыс пен бұрысты ажыратуға көмектеседі.
- **Рөлдік ойындар:** Шығарманың кейіпкерлерін сомдау арқылы балалар өздерін олардың орнына қойып, өмірлік жағдайларды түсіне бастайды. Бұл әдіс олардың эмоцияларын бақылауға және әртүрлі өмірлік шешімдерді қабылдауға үйретеді.

Қорытынды

Көркем әдебиет – балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеудің таптырмас құралы. Ол балаға өмірдің терең мәнін түсінуге, қоғамда лайықты орын алуға көмектеседі. Әдеби шығармаларды оқу арқылы бала өзіне жақын моральдық құндылықтарды қабылдап, ішкі рухани әлемін байытады. Сондықтан ата-аналар мен педагогтар балалардың кітап оқуға деген ынтасын арттырып, олардың адамгершілік қасиеттерін дамытуға көңіл бөлуі тиіс.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Меңжанова А. «Мектеп жасына дейінгі балаларжы көркем әдебиет арқылы

тәрбиелеу/ методикалық құрал/ Алматы: Мектеп 1987. -119б.

2. *Аралбаева Р. К. Мектепке дейінгі педагогика: Оқу құралы. 2012 – 220 б.*

3. *Интернет желісі.*

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.